

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ช่างหลวง

นางยุปนี ธีระนันท์. (๒๕๕๔, ๑๗ ตุลาคม, ๒, ๒๓ ธันวาคม). หัวหน้ากลุ่มงานช่าง
ปิดทองประดับกระจก. สัมภาษณ์. อายุ ๔๓ ปี ภูมิลำเนา อ.เมือง จ.เลย ที่อยู่ปัจจุบัน
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต
เพาะช่าง ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรมชำนาญงาน ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว
๒๐ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับ
การศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจาก วิทยาเขตเพาะช่าง และสำนักช่างสิบหมู่

นางปาริชาติ ไกรสร. (๒๕๕๔, ๗ ธันวาคม). นักวิชาการช่างศิลป์ ชำนาญการ.
สัมภาษณ์. อายุ ๓๙ ปี ภูมิลำเนา จ.ชุมพร ที่อยู่ปัจจุบัน อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ระดับการศึกษา
ปริญญาตรี จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ประสบการณ์การทำงานช่างปิด
ทองคำเปลว ๑๔ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่
ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากสำนักช่างสิบหมู่

นางสาวภาวรินทร์ กติวงศ์. (๒๕๕๔, ๒ ธันวาคม). นายช่างศิลปกรรม ปฏิบัติงาน.
สัมภาษณ์. อายุ ๒๘ ปี ภูมิลำเนา อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการ ระดับ
การศึกษา ปริญญาตรี จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ประสบการณ์การทำงาน ๕ ปี
สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชา
ช่างปิดทองคำเปลวจาก บิดา, วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี และสำนักช่างสิบหมู่

นายพรชัย นิยมสุข. (๒๕๕๔, ๗ ธันวาคม). นายช่างประณีตศิลป์ ชั้น ๒. สัมภาษณ์.
อายุ ๕๐ ปี ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ ที่อยู่ปัจจุบัน อ.สามพราน จ.นครปฐม ระดับการศึกษาปริญญา
ตรี จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ประสบการณ์การทำงาน ๓๐ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับ
กระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากการซ่อมวัด
พระศรีรัตนศาสดาราม

นางทิพย์สุดา นิยมสุข. (๒๕๕๔, ๗ ธันวาคม). นายช่างประณีตศิลป์ ปะ.๑. สัมภาษณ์. อายุ ๕๑ ปี ภูมิลำเนา จ.นนทบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน อ.สามพราน จ.นครปฐม ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ประสบการณ์การทำงาน ๓๐ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากรุ่นพี่ที่ปฏิบัติงานในสำนักช่างสิบหมู่ (นางสุวรรณพร จาติกวณิชย์)

นางสุภาภรณ์ สายประสิทธิ์. (๒๕๕๔, ๗ ธันวาคม). นายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน. สัมภาษณ์. อายุ ๔๒ ปี ภูมิลำเนา จ.นครนายก ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๒๐ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากวิทยาเขตเพาะช่าง

นางพญู มีโชคชัย. (๒๕๕๔, ๒๓ ธันวาคม). นายช่างประณีตศิลป์ ปะ.๑. สัมภาษณ์. อายุ ๕๑ ปี ภูมิลำเนา จ.สิงห์บุรี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๒๗ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากสำนักช่างสิบหมู่

นางสาวปิยนุช กุศล. (๒๕๕๔, ๒๓ ธันวาคม). สัมภาษณ์. อายุ ๓๕ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน จ.นนทบุรี ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากสถาบันราชภัฏกำแพงเพชร สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากสำนักช่างสิบหมู่

นางศิริภรณ์ หริตวร. (๒๕๕๔, ๒๓ ธันวาคม). สัมภาษณ์. อายุ ๕๓ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จากวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๒๗ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่ ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากสำนักช่างสิบหมู่

นายสุธี เสลา. (๒๕๕๔, ๑ เมษายน). นายช่างกลุ่มงานช่างเขียนและช่างลายรดน้ำ. สัมภาษณ์. อายุ ๔๘ ปี ประสบการณ์การทำงานช่างเขียนและช่างลายรดน้ำ ๒๕ ปี สังกัดกลุ่มงานช่างเขียนและช่างลายรดน้ำ กลุ่มประณีตศิลป์ สำนักช่างสิบหมู่

๒. ช่างอิสระ

นายอรรถสิทธิ์ อนรรฆมาศ. (๒๕๕๔, ๒๓ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองจากสถาบันการศึกษาโดยตรง. สัมภาษณ์. ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ ระดับการศึกษาปริญญาตรี สาขาทัศนศิลป์ เอกจิตรกรรม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์โกสินทร์ ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๗ ปี สถานที่ทำงาน วัด (ส่วนใหญ่เป็นวัดต่างจังหวัด) ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์โกสินทร์ และเรียนรู้ฝึกฝนเอง

นางปานทิพย์ หมีไพร. (๒๕๕๔, ๒๐ ธันวาคม). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองจากสถาบันการศึกษาโดยตรง. สัมภาษณ์. อายุ ๔๓ ปี ภูมิลำเนา จ.ราชบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน หนองแขม ระดับการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง ทอโยม ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากวิทยาเขตเพาะช่าง

นายนิวัฒน์ บุตรราช. (๒๕๕๔, ๑๙ มีนาคม). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอกระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๓๐ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ (เช่าแก่เช่าให้อยู่) ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๖ เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากเจ้าแก้งสร้งค์ ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๑๓ ปี สถานที่ทำงาน ทั่วไปทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากฐานพีทีเป็นช่างทำงานมาก่อน

นายณรงค์ เหวขุนทด. (๒๕๕๔, ๑๙ มีนาคม). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอกระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๔๑ ปี ภูมิลำเนา จ.นครราชสีมา ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ (เช่าแก่เช่าให้อยู่) ระดับการศึกษา มัธยมศึกษา เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากเจ้าแก้งสร้งค์ ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๑ เดือนกว่า สถานที่ทำงาน ทั่วไปทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากฐานพีทีเป็นช่างทำงานมาก่อน

นายพิพัฒน์ สถิตราวุธ. (๒๕๕๔, ๑๙ มีนาคม). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๒๓ ปี บุตรของเจ้าแก้วสร้อย ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ ระดับ
การศึกษาปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยศิลปากร เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากเจ้าแก้วสร้อย
ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากรุ่นพี่ที่เป็นช่างทำงานมาก่อน

นายไพโรจน์ ฮู่แล๊ะ. (๒๕๕๔, ๑๙ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๓๗ ปี ภูมิลำเนา จ.นนทบุรี ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ
ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๕ ปี สถานที่ทำงาน วัดในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากพี่สาวนางมาเรียม ม่วงสาย

นางมาเรียม ม่วงสาย. (๒๕๕๔, ๑๙ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๕๒ ปี ภูมิลำเนา กรุงเทพฯ ที่อยู่ปัจจุบัน พุทธมณฑลสาย ๒
ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๒๕ ปี สถานที่ทำงาน กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากพี่สาว

นางน้อง เจริญผล. (๒๕๕๔, ๒๐ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๓๕ ปี ภูมิลำเนา จ.สมุทรสงคราม ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ ระดับ
การศึกษา ประถมศึกษา ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๑๙ ปี สถานที่ทำงาน วัด
เทวสถานในกรุงเทพฯ เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากสามี

นายรุ่งโรจน์ คลองน้อย. (๒๕๕๔, ๒๐ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๓๗ ปี ภูมิลำเนา จ.สมุทรสงคราม ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ ระดับ
การศึกษา ประถมศึกษา ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๒๐ ปี สถานที่ทำงาน วัด
เทวสถานในกรุงเทพฯ เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากเจ้าแก้วสร้อย

นายศราวุธ ศิริเถียร. (๒๕๕๔, ๒๐ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๕๑ ปี ภูมิลำเนา จ.นครราชสีมา ที่อยู่ปัจจุบัน กรุงเทพฯ (เจ้าแก้ว
เข้าให้อยู่) ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๔ ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๑๐

ปี สถานที่ทำงาน ทั่วไปทั้งกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากเจ้าแก้ว
รังสรรค์

นางอำภา ศิริเถียร. (๒๕๕๔, ๒๐ เมษายน). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอกระบบ
การศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๔๙ ปี ภูมิลำเนา จ.สมุทรสงคราม ที่อยู่ปัจจุบัน อ.บางบัวทอง
จ.นนทบุรี ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๓ ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๓๙
ปี สถานที่ทำงาน วัดในกรุงเทพฯ เรียนรู้วิธีการปิดทองคำเปลวจากช่างที่มีประสบการณ์มาก่อน

นางกาญจนา มณีวรรณ. (๒๕๕๔, ๒๓ ธันวาคม). ช่างอิสระที่เรียนรู้วิธีการปิดทองนอก
ระบบการศึกษา. สัมภาษณ์. อายุ ๔๐ ปี ภูมิลำเนา จ.หนองคาย ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการ
ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ ๓ อาชีพหลักเป็นแม่บ้านของสำนักช่างสิบหมู่ ประสบการณ์การ
ทำงานช่างปิดทองคำเปลว ๑๐ กว่าปี เรียนรู้วิธีการปิดทองจากกลุ่มช่างปิดทองระดับกระຈก

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ข
แนวการตั้งภาษา

แนวการสัมภาษณ์ช่างปิดทองคำเปลว (ช่างอิสระ)

ครั้งที่ _____ วันที่ _____ สถานที่ _____

ชื่อ-สกุล _____ อายุ _____ สถานภาพ _____

ภูมิลำเนาเดิม _____ ที่อยู่ปัจจุบัน _____

เบอร์โทรศัพท์ _____ ระดับการศึกษา _____

มาทำอาชีพช่างปิดทองคำเปลวได้อย่างไร _____

ใครสอน/สอนอย่างไร _____

ทำมากี่ปี _____ ก่อนหน้านี้ทำอาชีพอะไร _____

รับงานจากใคร/ติดต่อใคร _____

ดีราคาอย่างไร _____

ได้รับค่าแรงอย่างไร(เป็นวัน/เดือน/งวด) _____

สถานที่ทำงาน _____

นอกจากอาชีพช่างปิดทองแล้ว ทำอย่างอื่นอีกมั้ย/ทำอะไร _____

มีงานตลอดทั้งปีมั้ย _____

ช่วงไหนมาก/ทำอย่างไร _____

ช่วงไหนน้อย/ทำอย่างไร _____

ถ้าไม่มีงานเลยทำอย่างไร _____

รายได้ต่อวัน/ต่อเดือน _____

อาชีพนี้พอเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวได้หรือไม่ _____

มีคนสนใจเรียนรู้หรือไม่/ถ่ายทอดอย่างไร _____

ท่านคิดว่าต่อไปภายหน้าสถานการณ์ช่างปิดทองคำเปลวจะเป็นเช่นไร _____

ตลอดระยะเวลาการทำงานมีอะไรเปลี่ยนแปลงบ้าง (วัสดุ/วิธีการ/ราคา/กลุ่มลูกค้า)

แก้ปัญหาอย่างไร _____

ราคาทองคำที่สูงขึ้นส่งผลกระทบต่อหรือไม่/อย่างไร _____

แก้ปัญหาอย่างไร _____

รับงานทำเป็นสีทองด้วยหรือไม่/สถานที่ไหน _____

แนะนำต่อ _____

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

เรียน ท่านผู้เชี่ยวชาญในการปิดทองคำเปลว

ข้อมูลนี้จะใช้เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในระดับปริญญาโท เรื่อง
พลวัตงานช่างศิลป์ไทย : กระบวนการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของช่างปิดทองคำเปลว
ของ นางสาวนุสรรา จิตตเกษม สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา จ.ชลบุรี

แบบสัมภาษณ์ช่างปิดทองคำเปลว (ช่างหลวง/ช่างมีสังกัด)

ครั้งที่ _____ วันที่ _____ สถานที่ _____

๑. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล _____

อายุ _____ ปี

ตำแหน่ง _____ ศาสนา _____

สถานภาพ _____ จำนวนบุตร _____ คน

ภูมิลำเนาเดิม _____

ที่อยู่ปัจจุบัน _____

_____ บ้านเช่า _____ บ้านของตัวเอง _____ อาศัยกับผู้อื่น _____ อื่น ๆ ระบุ _____

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ _____

๒. ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษาสูงสุด _____

ชื่อสถานศึกษา _____ จังหวัด _____

ได้รับการศึกษาวิชาช่างปิดทองคำเปลวจากไหน _____

ใช้วัสดุอะไรในการปิดทอง (ยางรัก/สีน้ำมัน) _____

๓. ประวัติการทำงาน

ประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว _____ ปี

ตำแหน่ง _____

สถานที่ _____

ก่อนหน้านี้ท่านเคยทำงานอย่างอื่นมาก่อนหรือไม่ งานอะไร และเพราะเหตุใดท่านจึงได้มาทำงานปิดทองคำเปลว

๔. ข้อมูลงานช่างปิดทองคำเปลว

๔.๑ ตลอดประสบการณ์การทำงานช่างปิดทองคำเปลว เทคนิควิธีการ วัสดุในการปิดทองเหมือนเดิมหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

๔.๒ งานประเภทไหนบ้างที่ต้องปิดทองคำเปลว

๔.๓ เหตุใดจึงต้องปิดทองคำเปลว

๔.๔ ผู้มีหน้าที่ปิดทองคำเปลวมีกี่คน, แบ่งหน้าที่กันอย่างไร

๔.๕ ปริมาณงานมีมาก/น้อย ช่วงไหน เพราะอะไร

- ปริมาณงานมากทำอย่างไร

- ถ้าจ้างต่อ, จ้างใคร, คัดเลือกอย่างไร, อัตราค่าจ้างคิดอย่างไร

- ปริมาณงานน้อยทำอย่างไร

- ท่านเคยรับทำงานปิดทองคำเปลวนอกเวลาราชการหรือไม่/รับจากใคร/เป็นงานอะไร/คิดค่าจ้างอย่างไร

๔.๖ ราคาทองที่สูงขึ้นมีผลกระทบต่องานหรือไม่ อย่างไร และแก้ไขอย่างไร

๔.๗ มีการใช้สีทอง หรือวัสดุอื่นทดแทนการใช้ทองแท้หรือไม่
(ถ้ามี) ใช้อะไร, ใช้กับอะไร, เหตุใดจึงใช้

(ถ้าไม่มี) เพราะอะไร

๔.๘ การถ่ายทอด/สืบทอดวิธีการปิดทองคำเปลวทำอย่างไร

๔.๙ ท่านคิดว่าต่อไปภายหน้างานปิดทองคำเปลวจะเป็นเช่นไร และมีผลกระทบ
อย่างไรกับตัวช่างปิดทองคำเปลว

๔.๑๐ ท่านมีทัศนคติอย่างไรต่ออาชีพช่างปิดทองคำเปลวที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

“ขอขอบคุณที่ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่า ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์”
และขออภัยมา ณ ที่นี้ที่ไม่ได้มาด้วยตนเอง

ขอแสดงความนับถือ

นุสรา จิตตเกษม

(นางสาวนุสรา จิตตเกษม)

สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

โทร. ๐๘๕-๙๐๙๔๐๐๕

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ค

หนังสือตอบกลับผลการตรวจสอบข้อมูล

๙๓ ม.๓ สำนักช่างสิบหมู่

ถ.พุทธมณฑลสาย ๕ ต.ศาลายา

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ตอบกลับผลการตรวจสอบข้อมูล

เรียน คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ข้าพเจ้านางยุניים ธีระนันท์ ตำแหน่งนายช่างศิลปกรรม ชำนาญงาน (หัวหน้ากลุ่มงาน) ได้ทำการให้ข้อมูลเกี่ยวกับช่างปิดทองคำเปลวของกลุ่มช่างปิดทองประดับกระจก กลุ่มประณีตศิลป์ และการช่างไทย สำนักช่างสิบหมู่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม และตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องในเนื้อหาวิทยานิพนธ์เรื่อง พลวัตงานช่างศิลป์ไทย : กระบวนการปรับตัวของช่างปิดทองคำเปลว ของ นางสาวนุสรา จิตตเกษม นักศึกษาปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในข้อมูลการให้สัมภาษณ์ส่วนตัวของช่างหลวง โดยมีข้อสรุปดังนี้

☐

ถูกต้องครบถ้วน ไม่มีข้อเสนอนะ

☒

มีข้อเสนอนะเพิ่มเติม ตามที่ได้บันทึกแนบมา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ.....

(นางยุניים ธีระนันท์)

วันที่ ๑๕ ก.พ. ๒๕๕๕

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก ง
วิมานวัตถุ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๓๙, หน้า ๗-๓๕)
พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่มนี้เป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๖ และนับเป็นคัมภีร์ขุททกนิกายเล่ม
ที่ ๒ ในจำนวน ๙ เล่ม คัมภีร์ขุททกนิกายเล่มนี้ว่าด้วยประมวลเรื่องต่าง ๆ ๔ เรื่อง คือ

๑. วิมานวัตถุ (ประมวลเรื่องผู้เกิดวิมาน จำนวน ๘๕ เรื่อง)
๒. เปตวัตถุ (ประมวลเรื่องเปรต จำนวน ๕๑ เรื่อง)
๓. เถรคาถา (ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถระต่าง ๆ จำนวน ๒๔๖ เรื่อง)
๔. เถรีคาถา (ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถรีต่าง ๆ จำนวน ๗๓ เรื่อง)

วิมานวัตถุ

ที่มาของชื่อ

วิมานวัตถุ แปลว่า เรื่องวิมาน, ที่ตั้งของวิมาน หรือ เรื่องของผู้เกิดในวิมานในที่นี้
หมายถึงประมวลเรื่องต่าง ๆ ของพวกเทพบุตรและเทพธิดาผู้เกิดในวิมานหรือผู้ได้วิมาน และเล่า
ประวัติของตนเองว่าได้ทำกุศลกรรมอะไรไว้จึงได้วิมานเช่นนั้น

คำว่า วิมาน หมายถึง ที่เล่นที่อยู่ของเหล่าเทวดาหรือเทพ ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่อัน
ประเสริฐเพราะเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งกุศลกรรมของเทวดาผู้เป็นเจ้าของวิมานนั้น ๆ วิมาน
เหล่านี้จึงรุ่งเรืองสว่างไสวแพรวพราวหลุกหลิกด้วยอำนาจแห่งรัตนชาติต่าง ๆ มีรูปทรงวิจิตรบรรจง
มีขนาดต่าง ๆ คือ ๑ โยชน์บ้าง ๒ โยชน์บ้าง ๑๒ โยชน์บ้าง กว่า ๑๒ โยชน์บ้าง ภายในวิมานเหล่านี้
มีเครื่องประดับตกแต่งสวยงามและเพียบพร้อมด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคอันเป็นทิพย์มากมาย
ความแตกต่างของวิมานเหล่านั้นขึ้นอยู่กับบุญบารมีที่เจ้าของวิมานได้สั่งสมไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์
เช่น เป็นวิมานทองคำบ้าง วิมานเงินบ้าง วิมานแก้วมณีบ้าง วิมานแก้วไพฑูรย์บ้าง วิมานแก้วผลึก
บ้าง หรือต่างกันที่ขนาด ชื่อวิมานวัตถุ ตั้งขึ้นเพื่อแสดงความเป็นมาของวิมานและเจ้าของวิมาน
ต่าง ๆ จำนวน ๘๕ วิมาน หรือ ๘๕ เรื่อง

ที่มาของเรื่อง

วิมานวัตถุ คือประมวลเรื่องของผู้เกิดในวิมานจำนวน ๘๕ เรื่องดังกล่าวข้างต้น แต่ละ
เรื่องเป็นเรื่องเล่าซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของเรื่องเป็นผู้เล่า เหตุที่เล่าเพราะมีผู้ถาม เหตุที่ถามเพราะเมื่อได้
เห็นวิมานและทิพย์สมบัตินั้น ๆ แล้วรู้สึกแปลกใจ รู้สึกชื่นชมยินดี จึงถามเพื่อขอทราบความเป็นมา
ผู้ถามได้แก่พระผู้มีพระภาคบ้าง (ในกรณีที่เทวดานั้น ๆ ลงมาเฝ้า) ท้าวสักกะจอมเทพบ้าง

(เมื่อทรงทราบประวัติของวิมานใดแล้ว ก็ตรัสบอกแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระในกาลต่อมา) เทวดากันเองบ้าง พระเถระทั้งหลายบ้าง แต่ส่วนมากได้แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้เป็นเลิศทางฤทธิ์

รูปแบบของเรื่อง

วิมานวัตถุแต่ละเรื่อง เป็นแบบการถาม-ตอบ ในรูปของคำฉันท์ที่เรียกกันว่าคาถา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของพระพุทธพจน์ ๙ รูปแบบที่เรียกว่า นวสังคีตสูตร ลักษณะการถาม ตอบในวิมานวัตถุ มิใช่การถามตอบแบบโต้ว่าทะเลาะประคารมเพื่อหักล้างวาจาหรือทิวฐิของกันและกัน ผู้ตอบก็ตอบด้วยความเคารพ ด้วยไมตรีจิตและด้วยอารมณ์เบิกบานแจ่มใสในผลกรรมของตน

เพื่อให้เห็นรูปแบบการถาม-ตอบ ในลักษณะดังกล่าวชัดเจนขึ้น ขอให้พิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามเทพธิดาเจ้าของนาวาวิมาน (วิมานที่มีเรือเป็นพาหนะ) ว่า

เทพนารี เธอขึ้นอยู่บนเรือประทุนทอง

ลอยล่องเข้าสู่สระโบกขรณี เต็มดอกประทุมอยู่

วิมานเรือยอดของเธอ

แบ่งไว้แต่ละส่วนอย่างเหมาะสม

สองสว่างรุ่งเรืองรอบทั้ง ๔ ทิศ

เพราะบุญอะไร ผิวพรรณเธอจึงงามเช่นนี้

ผลอันพึงปรารถนา จึงสำเร็จแก่เธอในวิมานนี้

และโรคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่เธอ

เทพธิดาผู้มีอำนาจมาก ตถาคตขอถามว่า

สมัยเมื่อเธอเกิดเป็นมนุษย์ ได้ทำบุญอะไรไว้

เพราะบุญอะไรเธอจึงมีอำนาจรุ่งเรือง

และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้

เทพธิดาองค์นั้นดีใจมากที่พระผู้มีพระภาคตรัสถาม จึงทูลตอบว่า

ชาติก่อนหม่อมฉันเกิดเป็นมนุษย์

อยู่ในหมู่มนุษย์ในมนุษยโลก

ได้เห็นภิกษุหลายรูปผู้เหน็ดเหนื่อยกระหายน้ำ

จึงขมิขมันถวายน้ำให้ท่านดื่ม...

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงอานุภาพมาก หม่อมฉันขอกราบทูลว่า
 เพราะบุญที่ได้ทำไว้สมัยเมื่อเกิดเป็นมนุษย์
 หม่อมฉันจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง
 และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้
 นี่เป็นผลของกรรมที่พระพุทธรองค์เสวยน้ำ
 ที่หม่อมฉันขมิ้นมันถวายนั้น

ตัวอย่างที่ ๒

ท่านมหาโมคคัลลานเถระถามเทพบุตรองค์หนึ่งเจ้าของวิมาน ๑๒ โยชน์ว่า

วิมานมีเสาทำด้วยแก้วมณีนี้สูงมากวัดโดยรอบได้ ๑๒ โยชน์

เป็นปราสาท ๗๐๐ ยอด คูโอฬารนี้

มีเสาประดิษฐานด้วยแก้วไพฑูรย์

มีพื้นปูลาดด้วยแผ่นทองคำสวยงาม

ท่านสถิต ตัม กินอยู่ในวิมานนั้น

มีทวยเทพพากันบรรเลงพิณพิพม์ดังไพเราะ

ในวิมานของท่านนี้มีเบญจกามคุณอันเป็นทิพรส

และเหล่าเทพนารีประดับด้วยอาภรณ์ทองคำฟ่อนรำอยู่

เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีผิวพรรณงามเช่นนี้

ผดอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่ท่านในวิมานนี้

และโรคะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน

เทวดาผู้มีอานุภาพมาก อาตมาขอถามว่า

สมัยเมื่อท่านเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบุญอะไรไว้

เพราะบุญอะไร ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง

และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้

เทพบุตรเจ้าของวิมานดีใจมากที่พระเถระถาม จึงตอบว่า

ข้าพเจ้าทำจิตให้เลื่อมใสในพระพุทธรองค์ว่า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จจากป่า

มายังหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์แก่เราหนอ

ดังนี้แล้วจึงได้มาอุบัติในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์

เพราะบุญนั้น ข้าพเจ้าจึงมีผิวพรรณงามเช่นนี้
 ผลอันพึงปรารถนาจึงสำเร็จแก่ข้าพเจ้าในวิมานนี้
 และโศกะทั้งมวลล้วนน่าพอใจจึงเกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า

ข้าแต่ภิกษุผู้มีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าขอกราบเรียนว่า
 เพราะบุญที่ได้ทำไว้สมัยเมื่อเป็นมนุษย์
 ข้าพเจ้าจึงมีอานุภาพรุ่งเรือง
 และมีรัศมีกายสว่างไสวไปทั่วทุกทิศอย่างนี้

ประเภทของวิมาน

วิมานวัตถุแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. อิตถีวิมาน (วิมานของเทพธิดา)
๒. ปุริสวิมาน (วิมานของเทพบุตร)